

РОЗВИТОК ІНШОМОВНИХ ГРАМАТИЧНИХ НАВИЧОК МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У КОНТЕКСТІ МОДУЛЬНОГО НАВЧАННЯ

З розвитком зв'язків України з іншими державами значно зріс інтерес до вивчення іноземних мов, зокрема – формування так званої комунікативної компетенції – здатності ефективно спілкуватись іноземною мовою, вирішуючи професійні, культурні й побутові задачі. Реалізація ж мовленнєвого спілкування неможлива без оволодіння граматику, оскільки вона виступає засобом й свідомством формування комунікативної компетенції, її мовленнєвого компоненту.

Питання вивчення граматики залишається й досі відкритим, оскільки немає спільної думки щодо її місця й частки в навчанні іноземної мови. У той час, як деякі науковці вважають граматику кращою структурною базою, на якій можна побудувати комунікативні вміння (К.М. Плахотник), інші дотримуються думки, що граматична компетенція сформується сама по собі, незалежно від того, чи буде здійснюватися безпосереднє навчання граматики. Так, популярним став прямий метод навчання мови, який не вимагає виокремлення граматики як мовленнєвого аспекту, що підлягає цілеспрямованому вивченню, а лише оволодіння нею на підсвідомому рівні.

У вітчизняній методиці існує достатня кількість досліджень у галузі традиційних підходів до навчання граматики на різних етапах (В.А. Артемов, І.М. Берман, І.Л. Бім, Н.Д. Гальськова, Н.І. Гез, Н.А. Китайгородська, Я.М. Колкер, О.О. Леонтьєв, Р.П. Мильруд, О.О. Миролобов, О.І. Москальська, Є.І. Пасов, Ф.М. Рабінович, Г.В. Рогова, О.М. Соловйова, С.В. Титова, Н.О. Хомський, С.Ф. Шатілов тощо). Не зважаючи на значну кількість досліджень з проблеми, рівень розвитку граматичних навичок учнів здебільшого невисокий, що дає підстави вдаватися до пошуку альтернативних шляхів опрацювання граматичного матеріалу. Одним з таких шляхів, на нашу думку, є використання модульного навчання, що уможливило засвоєння граматики відповідно до індивідуальних особливостей студентів, сприяє свідомому підходу до оволодіння саме цим аспектом мови, що, природно, сприяє покращенню якості засвоєння граматичного матеріалу.

Методико-педагогічні аспекти застосування модульного навчання висвітлюються в роботах І. Бабіна, І. Богданової, Я. Боллобаша, В. Журавського, А. Алексюка, В. Бондара, В. Огнев'юка, С. Падалка, І. Прокопенка, Л. Романишиної, А. Фурмана тощо. Проблема ж застосування модульного принципу в процесі розвитку граматичних навичок студентів залишається маловивченою й потребує подальшого дослідження.

Неоднозначність поглядів науковців на доцільність й шляхи вивчення граматики підтверджують актуальність обраної теми дослідження.

Отже, метою нашого дослідження є обґрунтувати й апробувати дієві принципи модульного навчання в розвитку граматичних навичок майбутніх учителів іноземних мов. Об'єктом дослідження **став** розвиток іноземних граматичних навичок студентів; предметом дослідження - процес розвитку граматичних навичок майбутніх учителів іноземних мов засобами модульного навчання.

Гіпотезою дослідження виступило припущення про те, що ефективному розвитку іноземних граматичних навичок майбутніх учителів іноземних мов сприятиме запровадження принципів модульного навчання.

На теперішній час немає єдиної думки педагогів, психологів і методистів щодо ролі й місця граматики у навчанні іноземної мови. Сучасна методика навчання іноземної мови базується переважно на комунікативному підході, оскільки головною ціллю оволодіння будь-якою мовою вважається формування здатності до вільного спілкування цією мовою. Засновані на комунікативному принципі організації навчального процесу, заняття будуються так, щоб учні погужалися в пізнання світу країни, мова якої вивчається, приймали активну участь у процесі навчання й пізнання, виражали власну думку, почуття, ділилися досвідом, вирішуючи реальні або уявні життєві завдання, залучаючи іноземну мову. Таким чином, граматиці як такої здебільшого не навчаються взагалі, а граматичні навички формуються на інтуїтивній, підсвідомій основі. Популярною є думка про те, що граматичний склад мови може бути засвоєний чисто практично без засвоєння правил про його граматичні явища [3, с. 17].

Аргументами проти посиленого вивчення граматики в курсі іноземної мови висуваються положення про те, що, по-перше, це протиприродно й суперечить процесу оволодіння рідною мовою; по-друге, граматична компетенція, якої не мають самі носії мови, відрізняє іноземця; по-третє, наявність граматичної компетенції не визначає ефективності мовленнєвої взаємодії, остання забезпечується незначним запасом знань з граматики; нарешті, навчання граматики як самостійного аспекту не вбачається дієвим у відриві від реальних комунікативних ситуацій, - таким чином, ми повертаємося до вихідної тези про вторинність, а подекуди й взагалі, непотрібність навчання граматики.

Проте, що стосується нашого дослідження, нагадаймо, що мова йде про розвиток професійних навичок майбутніх учителів іноземних мов, а отже, формування міцних наукових знань з предмету викладання є необхідною умовою в досягненні кінцевої мети освітнього процесу. Окрім того, розвиток граматичних навичок забезпечує можливість лінгвістично грамотної взаємодії, необхідної для ведення переговорів, участі в ділових зустрічах, веденні телефонних переговорів, підтримуваних бесіди тощо. Грамотність сприяє більш впевненому й ефективному використанню іноземної мови у сфері іноземної професійно орієнтованої діяльності [2, с. 263 – 268].

По-друге, зазначимо, що оскільки розвиток комунікативної компетенції студентів відбувається не природним шляхом, а в штучних умовах, то база для мимовільного виявлення закономірностей відсутня, а отже, потрібно приділяти окрему увагу теорії й її оптимальному поєднанню з мовною практикою, а також послідовному здійсненню принципу свідомості [5, с. 17].

Г.В. Рогова вважає, що неможливо відривати граматику від мови, без граматики не можливе оволодіння будь-якою формою мови, тобто граматики, поряд зі словниковим і звуковим складом, являє собою матеріальну основу мови [5, с.74].

Граматиці відводиться організуюча роль. Окремі слова мають сенс, якщо їм надаються однозначні форми речення, які об'єднуються в словосполучення, тексти, тобто зв'язне ціле [4]. Адаже для того, щоб побудувати висловлювання, що виражає певну думку, недостатньо підібрати відповідні слова й розташувати їх одне за одним. Вибрані слова повинні бути з'єднані одне з одним у певному порядку й оформлені у вигляді єдиного комплексу, цілеспрямовано включеного в ситуацію спілкування.

Під час навчання іноземної мови у вищій школі завданням навчання граматики є формування в студентів – майбутніх учителів іноземних мов граматичних навичок у продуктивних і рецептивних видах мовленнєвої діяльності в межах визначеного програмою граматичного мінімуму. Зокрема, передбачається розвиток наступних навичок: вибір структури типового речення, адекватної задуму того, хто говорить, і співвіднесеної із ситуацією; оформлення відібраних слів для заповнення типового речення відповідно до норм мови, що вивчається; вибір службових слів і правильне поєднання їх зі знаменними словами; глибокий науковий аналіз граматичних явищ з боку їхньої структури й вживання тощо.

Зупинимося докладніше на понятті "граматична навичка".

Грамматична навичка – це синтезована дія, що здійснюється в навикових параметрах і забезпечує адекватне морфолого-синтаксичне оформлення мовної одиниці будь-якого рівня в мові [1].

Автоматизованість у виконанні граматичних операцій, єдність форми й значень, ситуативна й комунікативна обумовленість його функціонування є основними *якостями* граматичної навички.

Для того, щоб наявні знання й уміння студентів перетворилися на навик, необхідно дотримуватися певних умов, серед яких ми відзначимо наступні:

1. Виокремлення зі змісту навчання автономних елементів, у межах яких навчальний матеріал являє собою чітко структуровану цілісність.
2. Свідомість у роботі з граматичним матеріалом, залучення всіх видів мовленнєвої діяльності з метою аналізу граматичного матеріалу й закріплення на їхньому фоні відповідних навичок.
3. Дієвість й оперативність знань і їхньої системи, згідно з чим навчання передбачає не лише добування знань, а й оволодіння видами діяльності та, що найважливіше, способами дій та вміннями, які студент може вільно й самостійно застосовувати в практичній діяльності.
4. Різноманітність й варіативність змісту, форм й методів роботи викладача й студентів, спрямованих на досягнення результату.
5. Гнучкість шляхів засвоєння й звітування відповідно до індивідуальних потреб студентів.
6. Усвідомлення перспектив, що передбачає розуміння студентами близьких, середніх і віддалених результатів роботи та системи рейтингових оцінок й заохочення, тобто, додаткова система мотивації навчання.
7. Завершеність навчання, що передбачає засвоєння обов'язкового навчального мінімуму майже всіма студентами.

Модульне навчання, як ніяке інше, здатне реалізувати перелічені вище умови, оскільки дані умови співзвучні з принципами модульного навчання [6, с. 55-60].

Упроваджене в навчальний процес вищої школи в рамках Болонської декларації модульно-рейтингове навчання надає можливість запровадити принципи модульного навчання під час організації навчальної діяльності з "Практичної Граматики" - дисципліни, якій відводиться три повні роки в інституті мов світу Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського (м. Одеса).

Головна увага в програмі з "Практичної Граматики" приділяється граматичним формам та конструкціям живого розмовного мовлення; практичними задачами курсу зумовлена його функціональна направленість. Це повною мірою дає можливість реалізувати вищезазначені умови розвитку граматичних навичок студентів.

Для перевірки ефективності принципів модульного навчання у розвитку граматичних навичок було розроблено модульно-рейтингову програму з курсу "Практична Граматика", яка знайшла апробацію на третьому курсі інституту мов світу Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. Нижче наводимо систему оцінювання з курсу з базових модулів (Таблиця 1).

Розроблена система видів початкової роботи з відповідною вартістю кожного виду діяльності надає студенту можливість заздалегідь планувати й організувати учбову діяльність; обирати потрібний темп роботи; усвідомлювати власну кінцеву оцінку з курсу в процесі опрацювання поточного модуля, наприкінці або з невеличких попередніх модулів, оскільки кінцева оцінка становить середнє арифметичне загальної суми балів з кожного модуля.

Студент може підвищити кінцевий результат у процесі складання іспиту або шляхом накопичення додаткових балів за домовленістю з викладачем.

Як засвідчили результати наприкінці навчального року, абсолютна успішність з курсу "Практична Граматика" склала 71%, якість навчання - 100 % із середнім балом – 4, 0, що вважаємо цілком успішним показником ефективності обраної системи навчання.

Окрім кількісної оцінки, було проведено й якісну оцінку результатів навчання – шляхом спостереження й бесіди зі студентами. Результати останніх методів дослідження показали, що розвиток граматичних навичок у студентів третього курсу засобом упровадження принципів модульного навчання націлює їх на системність у вивченні курсу; гарантує гармонійне узгодження всіх видів, форм, засобів організації навчально-виховного процесу в межах кожного модуля; забезпечує ефективний, вчасний та об'єктивний контроль процесу розвитку граматичних навичок; розширює частку практичної й самостійної роботи, що сприяє розвитку означених навичок; формує почуття відповідальності студентів за власну роботу; створює можливість для студентів самостійно управляти власною навчальною діяльністю. Усе це сприяє не тільки ефективному вдосконаленню граматичних навичок, але й дозволяє підтримувати високий рівень зацікавленості студентів до процесу навчання іноземної мови в цілому.

Перспективи подальшого дослідження в межах обраної проблеми ми вбачаємо у вивченні динаміки зростання рівня розвитку граматичної навички в умовах модульного навчання впродовж усіх років освітньої діяльності даного контингенту студентів.

Таблиця 1

Система оцінювання з курсу "Практична Граматика"	
Модуль 1. Безособові форми дієслова \ Non-Finite Forms of the Verb	
Вид роботи	Розподіл балів
Присутність на заняттях	10 балів
Поточні оцінки	10 балів
Проміжні тести: 1. The participle 2. The gerund 3. The infinitive	10 балів 10 балів 10 балів
Модульна контрольна робота	20 балів
Індивідуальна робота: 1. Переклад 20 речень з оригінальних творів (з російської \ української на англійську) 1. The participle 2. The gerund 3. The infinitive 2. Складання й презентація ситуацій з використанням безособових форм дієслів 1. The participle 2. The gerund 3. The infinitive	5 балів 5 балів 5 балів 5 балів 5 балів 5 балів
Усього балів	100 балів
Модуль 2. Головні члени речення \ The Principle Parts of the Sentence	
Присутність на заняттях	10 балів
Поточні оцінки	20 балів
Проміжні тести: 1. The subject 2. The predicate 3. Agreement of the predicate with the subject	10 балів 10 балів 10 балів
Модульна контрольна робота	20 балів
Індивідуальна робота: аналіз 20 речень з оригінальних творів 1. The subject 2. The predicate <i>Примітки:</i> Зразок виконання індивідуальної роботи №1: 1. There was a great deal of laughing and joking during the meal. - The subject is expressed by a group of words comprising an adjective, a noun and two homogeneous gerunds 2. Then the girls handed round the nuts. - The subject is expressed by a noun in the common case. Зразок виконання індивідуальної роботи №2: 1. Soon they were all quite merry again. - It is a compound nominal predicate, it consists of a link verb of being and remaining "to be", and a predicative "merry" expressed by an adjective. 2. Then she took off her working skirt and her house-boots and laid her best skirt out on the bed. - There are two homogeneous simple predicates here expressed by phrasal verbs "take off" and "laid out".	10 балів 10 балів 10 балів 10 балів
Усього балів	100 балів
Модуль 3. The Secondary Parts of the Sentence \ Другорядні члени речення	
Присутність на заняттях	10 балів
Поточні оцінки	10 балів
Проміжні тести: 1. The object 2. The attribute 3. The adverbial Modifier	10 балів 10 балів 10 балів
Модульна контрольна робота	20 балів
Індивідуальна робота: аналіз 20 речень з оригінальних творів 1. The object 2. The attribute 3. The adverbial Modifier <i>Примітки:</i> Аналіз речень під час індивідуальної роботи передбачає - виокремлення (підкреслення) додатку - визначення його типу - з'ясування, чим додаток виражено За такою ж моделлю аналізуються речення за двома іншими темами.	10 балів 10 балів 10 балів
Усього балів	100 балів
Модуль 4. Compound and Complex Sentences \ Складносурядні й складнопідрядні речення	
Присутність на заняттях	10 балів
Поточні оцінки	10 балів
Проміжні тести: 1. The complex sentence 2. The compound sentence 3. The Indirect Speech. The Sequence of Tenses.	10 балів 10 балів 10 балів
Модульна контрольна робота	20 балів
Індивідуальна робота: аналіз 20 речень з оригінальних творів 1. The complex sentence 2. The compound sentence 3. The Indirect Speech. The Sequence of Tenses. <i>Примітки:</i> 1. Аналіз речень під час індивідуальної роботи передбачає - виокремлення головних і другорядних членів речення, взятого з оригінального тексту англійською мовою - визначення його типу кожного з членів речення - з'ясування, чим виражено кожний член речення - з'ясування, чим з'єднуються частини речень між собою	10 балів 10 балів 10 балів

2. Третя індивідуальна робота передбачає представлення речень, поданих у прямій мові в періоджерелах – оригінальних текстах англійською мовою, - у непрякій мові з урахуванням відповідних правил	
Усього балів	100 балів

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондаревская Е.В. Гуманистическая парадигма личностно ориентированного образования / Е.В. Бондаревская // Педагогика. – 1997. – №4.
2. Бритвина Н.В. Формирование коммуникативной грамматической компетенции студентов в неязыковом вузе / Бритвина Н.В. // Новая филология. - Запорізький нац. університет. – 2009. – № 35. – С. 263 – 268.
3. Воронина Г.И. Современное состояние преподавания иностранных языков в средней школе и основные направления деятельности по обновлению содержания обучения данному предмету / Г.И. Воронина // Иностранные языки в школе. – 1991. – №3. – С. 17.
4. Добронеецкая Э.Г. Грамматические трудности английского языка / Э.Г. Добронеецкая. – Казань.: Изд. центр "Казанский университет", 1986. – 270 с.
5. Рогова Г.В. Методика обучения иностранному языку в средней школе / Рогова Г. В. и др. [под ред. Г.В. Рогова, Ф.М. Рабинович, Т.Е. Сахарова. – М. : Просвещение, 1991. – 340 с.
6. Юцявичене П.А. Принципы модульного обучения / П.А. Юцявичене // Советская педагогика. – 1990. – № 1. – С. 55-60.

Подано до редакції 14.06.2010

РЕЗЮМЕ

Розвиток іншомовних граматичних навичок є складним і довготривалим процесом з огляду на штучні умови вивчення іноземної мови в більшості вітчизняних вищих навчальних закладів. Усвідомлюючи незамінність граматичної навички як системоутворюючої складової професійної компетентності майбутнього вчителя іноземних мов, доречно вдаватися до пошуку ефективних шляхів її розвитку в межах вищої школи. Модульне навчання, яке сьогодні набуває все більшої популярності, є одним з найефективніших шляхів досягнення окресленої мети.

Ключові слова: граматична навичка, модульне навчання, принципи модульного навчання, рейтинг.

Г.В. Мельниченко

РАЗВИТИЕ ИНОЯЗЫЧНЫХ ГРАММАТИЧЕСКИХ НАВЫКОВ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ИНОСТРАННЫХ ЯЗЫКОВ В КОНТЕКСТЕ МОДУЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ

РЕЗЮМЕ

Развитие иноязычных грамматических навыков является сложным и долговременным процессом, учитывая искусственные условия изучения иностранного языка в большинстве отечественных вузов. Осознавая незаменимость грамматического навыка как системообразующей составляющей профессиональной компетентности будущего учителя иностранных языков, уместно прибегнуть к поиску эффективных путей его развития в рамках высшей школы. Модульное обучение, которое сегодня приобретает все большую популярность, является одним из самых эффективных путей достижения обозначенной цели.

Ключевые слова: грамматический навык, модульное обучение, принципы модульного обучения, рейтинг.

G. V. Melnichenko

DEVELOPMENT OF FOREIGN LANGUAGE GRAMMAR SKILLS OF FUTURE ENGLISH TEACHERS IN TERMS OF THE MODULAR STUDY

SUMMARY

Development of foreign language grammar skills is a difficult and lengthy process due to artificial conditions of learning foreign language in most national universities. Realizing irreplaceability of grammar skills as system component of professional competence of future foreign languages teachers, it is appropriate to resort to finding effective ways of its development within higher education. The Modular Study, which is becoming more popular, is one of the most effective ways of achieving the deliniated goals.

Keywords: grammar skill, the Modular Study, principles of the Modular Study, rating.